

CO UKÁZALA ZIMA 2005/06?

Ing. Darek LACINA

VÚKOZ Průhonice, pracoviště Brno, Lidická 25/27, 657 20 Brno

darek_lacina@nature.cz

Anotace

Uplynulá zima svým množstvím sněhu a dobou trvání sněhové pokrývky způsobila, že výrazně vzrostly škody zvěři na dřevinách v krajině. Kromě srnčí zvěře škodili výrazně především zajíci a hraboši. Poškozeny byly přitom výsadby, které byly oploceny nebo individuálně chráněny. Příčinou tohoto stavu jsou nedostatečná výška účinného oplocení nebo individuální ochrany v okamžiku, kdy výška sněhové pokrývky vytvoří novou úroveň terénu. Důležitou roli hraje i použitý typ oplocení. Jako nevhodné se jeví lesnické pletivo typu „OBORA“.

Uplynulá zima byla určitě dlouhá. Laikovi se zdá, že byla drsná, meteorologové ale říkají, že jsme si spíše odvykli na to, že v zimě je zima. Co nás tedy překvapilo? Především to bylo množství sněhu a doba trvání sněhové pokrývky. V předešlé zimě napadlo sněhu více, ale poměrně rychle roztál. Zato v uplynulé zimě se sníh i v Brně a okolí držel souvisle zhruba dva měsíce. Má to něco společného se změnou klimatu? Jde o normální cyklický jev? Ve své podstatě to může být jedno. Cílem tohoto příspěvku je ukázat, co uplynulá zima způsobila, co se může opakovat i v příštích letech a s čím je třeba počítat při projektování výsadeb i následné péči o ně.

Co tedy přinesla zima ve výsadbách v krajině (a mnohdy nejen v krajině, ale i v sadech a zahradách)? Jsou to velmi vysoké škody způsobené třemi skupinami savců. Na škody srnčí, popř. jelení zvěři jsme jaksí zvyklí a z tohoto pohledu se nedá hovořit o tom, že by škody v uplynulé zimě nějak výrazně vzrostly. Jiná situace je u dalších dvou skupin. U hlodavců a zajíců. Dlouhá zima způsobila, že hlad donutil zvířata k ohryzu nejen sazenic, ale i relativně starších stromků. Na druhou stranu to byla právě zima, která umožnila, aby se zvířata dostala i do výsadeb, které byly oploceny, popř. aby byly zničeny sazenice, které byly „dobře“ individuálně chráněny. S podobnými problémy se určitě museli setkat i lesníci ve svých oplocenkách.

K čemu tedy došlo? Hlodavci (především hraboši) byli pod vrstvou sněhu skryti před predátory a vzhledem k výšce sněhové pokrývky se mohli dostat u nízko založených korun až k větvím, které dokázali dokonale ohlodat. Totéž platí i pro větší zajíce, kteří stopy po svých zubech také velmi často zanechali spíše na větvích než na samotných kmíncích skrytých pod vrstvou sněhu. Zajícům navíc pomohla bohatá sněhová nadílka překonat i jinak dobře provedené oplocení. Částečně se tak mohlo stát po zmrznutí povrchu sněhové pokrývky a její dostatečné výšce, kdy mohl zajíc přečnávající zbytky oplocení přeskočit, z větší části je spíše „na vině“ používání lesnického pletiva typu „OBORA“, které je charakteristické tím, že ve spodní části má oka menší (dráty jsou hustější) a směrem vzhůru se velikost ok zvětšuje. Je to dáno snahou zabránit průniku škůdcům společně se snahou ekonomicky úsporného řešení. Lapidárně řečeno – malí „škůdci“ se nalézají při zemi, proto je třeba toto pásmo zahustit, zatímco srnec neproleze ani velkým okem v horní části oplocení. Tento předpoklad platí, bohužel, jen mimo dobu trvání sněhové pokrývky. A zde se dostáváme k jádru problému – zvykli jsme si, že v zimě je sněhu málo, ale když vrstva sněhu dosahuje do poloviny oplocení,

tak se již nalézáme v oblasti, kde velikost ok je pro zabránění proniknutí zajíce naprosto nedostatečná a pro srnce není problém zbytek oplocení přeskočit. Představíme-li si, co asi představuje pro hladové zvíře nabídka lahodných větviček trčících ze sněhu v jinak kulturní poušti rozsáhlých lánů orné půdy třeba na Hané, nelze se divit, že se k výsadbám zvěř stahuje a hledá, jak k potenciální potravě proniknout. A když jim kombinace meteorologických podmínek a použitého způsobu oplocení pomůže, je na problém zaděláno.

Dosud jsme hovořili pouze o oplocených výsadbách. Ale úplně stejná, ne-li horší, je situace s individuální ochranou dřevin. Již v uplynulých letech bylo kritizováno používání plastových chráničů vysokých 50 cm, protože ochrana končí v prostoru, kde má srnčí „zuby“. A teď si uvědomme, že sněhová pokrývka ještě zvedne úroveň, ze které je možné dosáhnout na kůru. Výsledkem jsou škody nejen srnčí zvěří, ale i zajíci ve spodních částech korun. Toto platí především pro módní používání zákrsků a čtvrtkmenů ovocných dřevin. Zde můžeme hledat i důvod, proč v extenzivních sadech využívali naši předkové vysokokmeny. Sady nebyly oploceny, byly součástí volné krajiny a zvěř při jednoduchém ošetření mladších stromů neškodila (starších stromech ani nemluvě).

Jaké je tedy poučení z minulé zimy? Při návrzích i realizacích výsadeb je třeba počítat (a vypořádat se) nejen s tím, že bude vytvořen tlak zvěří na výsadby, ale je třeba zohlednit, kdy tento tlak bude největší a jaké podmínky při tomto tlaku budou v místě realizace pravděpodobně panovat. Teprve po zhodnocení těchto faktorů, je možno dělat rozhodnutí, jaké ochranné opatření bude vhodné. Na co konkrétně si dát pozor? Zohlednit nadmořskou výšku a tím i potenciální výšku sněhové pokrývky, které druhy zvěře se v okolí mohou vyskytovat, jaká je potravní nabídka pro zvěř v okolí. Na základě těchto znalostí je pak možno navrhnout ochranné opatření, především výška a typ oplocení nebo individuální ochrany.

Zkušenost z minulé zimy a z toho plynoucí poučení je důležité nejen pro projektanty, ale i pro investory i realizátory, protože účinná ochrana výsadeb je základem úspěšného a smysluplného vynaložení často nemalých finančních prostředků na podporu zeleně a s ní i ekologické stability krajiny.